

Molnár László

A budapesti Orvoskar kiépítésének története

A pesti Orvoskar állapota a fejlesztés előtt

A pesti Orvoskaron a kiegyezés idején már egyenesen tarthatatlan állapotok uralkodtak a szűkös és alkalmatlan elhelyezés miatt. A helyszűke okozta problémák már az 1830-as évektől jelentkeztek, amikor a meredeken emelkedő hallgatói létszámok, valamint a tudomány előrehaladásával párhuzamosan gyarapodó tanszékek száma hamarosan komoly zsúfoltságához, hovatovább az oktatás ellehetetlenüléséhez vezettek.

Kezdettől komoly problémát jelentett a közkórházi háttér hiánya, ahonnan állandóan cserélni lehetett volna az egyetemi klinikákon fekvő betegeket az oktatás igényei szerint. A gondok fő oka, hogy az egyetem 1784-es Pestre költöztetése után 10 évvel az Orvoskar egy egészen más célra épült volt kolostorépületet kapott szállásul az akkori Hatvani és Újvilág utcák sarkán.¹

Az áttelepülést elrendelő II. József takarékosági okokból előszeretettel helyezett el közintézményeket használaton kívüli egyházi vagy katonai épületekben. Ez a fajta takarékoskodás azonban hamarosan komoly működési nehézségekhez, sőt a célszerűtlenségből eredő magasabb működtetési költségekhez is vezetett. Az idők során egyre súlyosbodó helyhiányon újabb, hasonlóan célszerűtlen épületek bekapcsolásával próbáltak segíteni. Így vásárolta meg 1859-ben az egyetem az akkori Országúton (ma Múzeum körút) az ún. Kunewalder-féle terményházat (kb. az ELTE Bölcsészkar helyén állt). Itt kapott helyet többek között Semmelweis szülészete, Balassa sebészete és az állatorvosi tanszék. A dékáni hivatalt és a kari könyvtárat 1867-ben ugyancsak kiköltöztették a kolostorépületből. Először a Ferenciek terén álló ún. Eggenberger-házban, majd a Duna utcai Laczkovics-házban, 1881-ben pedig az Üllői út és Kálvin tér sarkán álló Pfeffer-féle sarokházban helyezték el.

Jóllehet e bővítések sokat segítettek, ám mégis csak átmeneti enyhítések voltak, a kialakuló területi széttagoltság pedig újabb nehézségeket támasztott. Ugyanakkor az egyes klinikák ágyszámai messze elmaradtak a kívánatostól. 1874-ben a sebészet 38, a szülészet 34,

¹ Az 1784–1794 közötti időszakban a pálosok volt kolostorában és más, ideiglenes szállásokon működött a kar.

a két belgyógyászati tanszék 61 ágygal rendelkezett. Ez utóbbi évi 400 körüli betegforgalom és 243 fős hallgatóság mellett.

Közvetlen előzmények

A kar már 1848-ban megfogalmazta, hogy építkezésekkel kell megoldani a helyzetet. Elvi akadály nem merült fel a kormányzat részéről, de pénz és főleg időhiány miatt a tervek ekkor még semmi sem lett. Az országosan mutatkozó orvoshiány, Pest városának gyors növekedése és a súlyos országos kolerajárványok egyre növekvő társadalmi igényt támasztottak az orvosképzéssel szemben. Ehhez képest a képzési rendszer, melyben elkülönült az orvosok és sebészek oktatása, a század közepén már túlhaladottnak, korszerűtlennek számított.

A gyakorlati oktatás a kórházi háttér hiánya miatt súlyos nehézségekkel küszködött, így a feladatok és a lehetőségek között egyre növekedett a távolság. Kedvező változásra csak a kiegyezés után került sor. Az 1868-ban felállított Országos Közegészségi Tanács, melynek a kar legtekintélyesebb tanárai is tagjai voltak, közvetíthette az igényeket a kormányzat felé. A fejlesztés igényét a kar már az 1850-es évek végétől napirenden tartotta a helytartótanácsnál. 1866 decemberében egy részletes elaborátumban taglalták a kar sanyarú helyzetét, felemlítve a rossz képzési körülmények miatt külföldre áramló magyar orvostanhallgatókat, és sürgetve az építkezések mielőbbi megindítását, noha gyors megvalósulásra aligha lehetett számítani. Az új orvoskari telepet ekkor még a Duna partra gondolták elhelyezni a Sóház és a dohányraktárak helyére.²

A kiegyezés után Eötvös József kultuszminiszterként felkarolta a kezdeményezést és megindulhatott a részletes tervek kidolgozása. A munka Eötvös 1871. február 2-i váratlan halála miatt megakadt. A kar július 25-én megismételte a klinikák és természettudományi épületek létesítésére vonatkozó indítványát Eötvös utóda, Pauler Tivadar felé, ám ő kevés figyelmet szentelt a témának. Az 1872. szeptember 4-én Paulert váltó Trefort vette fel újra az ügyet. Ebben valószínűleg személyes érintettsége is szerepet játszott, hiszen édesapja vidéki körorvos volt és maga is élénken érdeklődött a természettudományok iránt. Az új miniszter rögtön részletes terveket kért a kartól.

A szükséges új klinikai telepről az országgyűlés is tárgyalt. A pénzügyi bizottságban

² Ez körülbelül a mai Közraktár utca magassága. Az elaborátum a Semmelweis Orvostörténeti Levéltár anyagában található Flesch Nándor iratai között.

született az a takarékos elképzelés, mely szerint az új Fűvészkert hatalmas (a mai Korányi Sándor utcában fekvő) területén kellene építkezni, hiszen így nem kell külön költeni a telekvásárlásra. Ezt az ötletet a kar élénk tiltakozással utasította el, mivel a Fűvészkert igen messze esett még a Múzeum körüli épülettől is, ráadásul ekkor még lóvasút sem járt az Üllői úton. Így egy, a Kálvin térhez közelebbi Üllői úti területre esett a választás, az állami dohánygyári telekkel (ma Markusovszky tér) szemben. Valójában ekkor még az Üllői útnak ez a része is meglehetősen városszélinek számított. A sors fintora, hogy később, mikor láthatóvá vált, egyetlen telep aligha lesz elegendő a szükségletek kielégítésére, mégiscsak a Fűvészkert területén valósították meg a második klinikai telepet. Igaz, ekkor már lóvasút könnyítette a közlekedést.

A budapesti Orvoskar elhatározott fejlesztése nem elszigetelt akció volt. A kiegyezés után hatalmas feladat állt az ország előtt. A gazdaságban korábban megindult polgári átalakulás továbbvitele, a politikai-közigazgatási rendszer polgári átalakítása és az infrastrukturális elmaradottság felszámolása együttesen példátlan kihívást jelentett. Ennek képezte részét az ország egészségügyi ellátó rendszerének kiépítése, illetve korszerűsítése. 1872-ben átalakították az orvoscépzést,³ megkezdték az ország második egyetemének kiépítését Kolozsvárott, amely természetesen orvoskört is magában foglalt, és elindult a városi kórházak építési programja. Mindezen átfogó reformok⁴ megtervezésében oroszánrész jutott a már említett Országos Közegészségi Tanácsnak. A végrehajtás egyetemeket is érintő részében pedig Markusovszky Lajos, a VKM tanácsosa játszott főszerepet. Bár Markusovszky 1848-as szereplése miatt sohasem kaphatott katedrát az egyetemen, kívülről mindvégig lelkesen és igen hatékonyan tudta támogatni az Orvoskar törekvéseit.⁵ Meg kell említenünk, hogy a megindult fejlesztési program nem csak az Orvoskört, de az egyetem többi karát is érintette, bár a legtöbb időt és ráfordítást az orvoskari telepek igényelték.

A fejlesztés első szakasza

A ma Üllői út, Szentkirályi, Baross és Mária utcák övezte terület eredetileg számos telekre oszlott. Ezek közül két Üllői útít, az ún. Adler-Molnár, illetve Ferdinánd-féle telkeket már Eötvös József idején megvásárolta az állam, amikor világhíressé vált, hogy a Duna-partra

3 Az addig különálló sebészmeisteri képzési forma megszűnt, illetve integrálódott az orvoscépzésbe, a középkori eredetű sebészcéheket pedig feloszlatták.

4 A mai olvasó kedvéért közöljük, hogy a „reform” kifejezés alatt eleink korszerűsítést, fejlesztést értettek, amit nem annyira hangoztattak, hanem cselekedtek.

5 Nem véletlen, hogy az Orvoskar központjával szemben fekvő tér, az egykori dohánygyári telek, ma az ő nevét viseli.

álmodott nagy egyetemi közkórház – ott legalábbis – nem fog megvalósulni. 1872 folyamán a telkeket két másikkal egészítették ki, augusztus 9-én a Luzenbacher-féle, október 22-én a Bernhardt-féle telekkel.

Az így kialakított területen először az I. sz. Sebészeti Klinika felépítésének láttak neki, amit Kovács József professzor a tőle megszokott erőszakossággal vitt keresztül. Az építés, Kolbenheyer Ferenc tervei időben elkészültek, ám pénzhiány miatt a kivitelezés elég döcögösen indult. Ezzel párhuzamosan folyt az élettani épület megvalósítása az akkori Esterházy (ma Puskin) utcában, a később Trefort-kertnek nevezett telepen.⁶ A kar mindent megtett, hogy az építkezésekhez megfelelő forrásokat eszközöljön ki. Képviselőiket, Rupp Nepomuk Jánost, Wagner Jánost és Korányi Frigyeset 1876. január 25-én a király is fogadta. Az audiencián a küldöttség az építkezések folytatását és gyors befejezését sürgette. Május 27-én I. Ferenc József személyesen is megtekintette a munkálatokat. Az élettani épület már készen állt, a 80 ágyasra tervezett I. sz. Sebészet pedig befejezéséhez közeledett.⁷ A telep Mária utcai oldalára tervezett bonctani épület kezdeti stádiumban volt. Erre az utóbbira 300 ezer forintot irányoztak elő, a felszerelésre külön 30 ezret. A munkák 1879-re fejeződtek be, a kerettűllépés 19.829 forint 16 krajcár volt, vagyis mindössze 6,6%.

Az uralkodó pár érdeklődése a későbbiekben sem lankadt, jóllehet külön-külön ejtették meg látogatásaikat. 1879. november 1-jén Erzsébet királyné tekintette meg a már elkészült és működő I. Sebészetet udvarhölgye, Festetich grófnő és Nopcsa udvarmester kíséretében. Jó egy év múlva, 1880. december 18-án ismét a király tett látogatást a közben elkészült Korányi-klinikán és az általa készen még nem látott Kovács-féle sebészetén. A másfél órás látogatás során tanulmányozta a két klinika közé tervezett központi épület rajzait is.

Ebben az időben a munkák jó ütemben haladtak előre, az épületek egyre-másra készültek el. A fentebb említett bonctani után a kiszolgáló egység, vagyis a klinikai főző-és mosókonyha a kazánházzal a telep közepén. Ide csatlakozott nem sokkal később a Gazdasági Hivatal épülete a szolgálakásokkal. Itt helyezték el többek között a betegápoló Vincés apácák szállását is. 1880 szeptemberében átadták a Sebészeti Klinika ikerpárját, Korányi Frigyes II. sz. Belklinikáját a telep Üllői úti oldalának északi felén. A két szárny közötti központi traktust azonban már nem Kolbenheyer Ferenc tervezte, mivel ő időközben váratlanul elhunyt. Így ez a munka segítőjének, a kolozsvári egyetemi építkezéseknél jó nevet szerzett Weber Antalnak jutott.

6 Eredetileg itt helyezték el a Műegyetemet, majd amikor ez számukra elégtelennek bizonyult és átköltöztek mai, budai telephelyükre, helyüket a tudományegyetem bölcsészka foglalta el.

7 Az I. sz. Sebészeti Klinika épülete 1877-ben nyílt meg, ma a Bőr- Nemikórtani és Bőronkológiai Klinika otthona.

A beruházás folytatásáról és a kapcsolatos költségek előteremtéséről külön törvény intézkedett (1881. évi XX. tc.) a budapesti egyetem orvoskari épületeinek folytatólagos kiépítéséről). Az 1700 m² alapterületű épület alapkövét 1881. augusztus 20-án tették le és három év múlva, 1884 szeptemberében már az átadásra is sor került. Az így kialakult, három részből álló főépületen ugyan látszik, hogy nem egy kéz munkája, stílusában és összhatásában mégis harmonikus, egységes képet mutatott. Így láthatjuk Mirkovszky Géza korabeli akvarelljén, még eredeti szépségében. A XX. század háborúi és lelketlen átépítései következtében ez a külső szépség mára sokat veszített fényéből. Itt kapott helyet a kari adminisztráció és a kari könyvtár, valamint több tanszék, jóllehet egy részük csak ideiglenes jelleggel addig, amíg a végleges otthonul szánt új épülete el nem készül. Ilyen volt a legnagyobb területet elfoglaló I. sz. Szemészeti Klinika, illetve a Högyes Endre vezette Pasteur Intézet.

Közben a telep Szentkirályi utcai oldalán is folytak a munkák, ahol Wagner János I. sz. Belklinikája épült.⁸ Ez a beruházás az 1883/84-es tanévre készült el. Az új építések mellett azonban kénytelenek voltak rövid távon kevésbé költséges megoldásokhoz is folyamodni, mivel a rendelkezésre álló források korlátozottak voltak. Így vásárolták meg 1879-ben a szülészeti klinika részére a Stáció (ma Baross) és Mária utca sarkán álló Bánffy Albert-féle házat. Ez az addigi Kunewalder-háznál jobb megoldás volt, noha ezt is csak átmenetinek szánták. Itt már 10-12 ágyat beteg nőknek tartottak fenn, amivel az addigi főprofil szülészet mellett megjelent a nőgyógyászat is. 1881-ben a bábaképzés kiköltözött ebből az épületből, mivel erre a célra egy külön, párhuzamos tanszéket hoztak létre az akkor mindössze 29 éves Tauffer Vilmos vezetésével. Az új tanszéket a közeli Bodzafa (ma Röck Szilárd) utca 31. sz. alatti báró Simonyi-féle házban szállásolták el, melyet az egyetem előbb bérbevett, majd két esztendő múltán 60 ezer forintért meg is vásárolt. A szükséges átalakítások Weber Antal terve szerint zajlottak le.⁹ A tanszékek új otthonaikba való kiköltözése a Hatvani utcai főépületben hátramaradtak számára is elfogadhatóbb körülményeket teremtett. Ezt az épületet teljes kiürülése után bérbe akarták adni, hogy az így befolyó összegekből törlesszék az építkezések költségeit. A teljes kiürítés végül 1884 januárjában történt meg.

1885-ben megkezdődtek a tervezett harmadik, méretét tekintve legkisebb telep munkálatai az Üllői út távolabbi, a Fűvészkerttel szemben fekvő részén. Itt helyezték el a Törvényszéki Orvostani Intézetet, melyet a tanszékvezető Ajtai Kovács Sándor elképzelései

8 A két párhuzamos belgyógyászati tanszék Wagner halála után cserélt egymással számozást, Korányi Frigyes közbenjárására.

9 Ezek költsége a berendezéssel együtt 12.330 forintot tett ki. Az épület ma is az egyetem tulajdonában van, itt működik a Műszaki Osztály.

szerint Hauszmann Alajos tervezett. Az épülethez halottasház is csatlakozott, az épületen belül 22 férőhelyes hullakamra és 46 m hosszú lőfolyosó is helyet kapott. Az intézet megnyitására 1890-ben kerülhetett sor.

1886. május 4-én a király ismét meglátogatta az épülő orvoskart, elsősorban a hat évvel korábbi vizitje óta elkészült részeket. A kari ülésteremben megcsodálta a tanárok arcképcsarnokát, a kari könyvtárat, a gazdasági épületet és a Szentkirályi utcai I. sz. Belklinikát, valamint az akkor még épülőfélben lévő törvényszéki orvostani házat az Üllői út 93. szám alatt.

Az I. sz. Női Klinika számára vásárolt Bánffy-ház hamarosan szűknek és célszerűtlennek bizonyult az igényekhez képest, így a 90-es évek elejére időszerűvé vált a végleges megoldás kieszközlése. A tanszék akkori professzora, Kézmárczky Tivadar közbenjárására az országgyűlés 1892-ben határozatot hozott egy új klinikaépület emeléséről. A tervezés stádiumában Kézmárczky, Kiss István műépítész társaságában külföldi tanulmányutat tett nyugat-európai női klinikákon, hogy a tapasztaltakat felhasználhassák az új klinikaépület kialakításakor. Ez a fajta „befektetés” az előkészítés során bevett dolognak számított. Így járta be 1876 elején Korányi Frigyes a jelesebb nyugati belklinikákat Kolbenheyer Ferencsel.¹⁰

A belső telep Baross utcai oldalának kiépítése 1894 végén indult meg az I. sz. Női Klinikával. Az alapozáskor jelentkező talajvízproblémák miatt át kellett dolgozni a tervet, illetve pótlólagos költségvetést kellett készíteni, így a munkák 1895. október 5-én indulhattak újra. Tovább bonyolította a helyzetet, hogy az új épületet gyakorlatilag a régi, ún. Bánffy-ház helyére kellett emelni, bár jóval nagyobb, 1760 m² alapterületen. Mivel a munkák idejére a klinikát nem volt hová kitelepíteni, érdekes megoldáshoz folyamodtak. Először a Baross utcai oldalon húzták fel az épület két traktusát, közvetlenül a régi épület mellé. Ez 1896. július 11-én került tető alá, majd 1897 áprilisában költözött át a tanszék. Ezután vált bonthatóvá a Mária utcai oldalon elnyúló Bánffy-ház, és láthattak hozzá az épület folytatásának, amit 1898. március 1-jén át is adtak.

1895 novemberében a kar újra foglalkozott a további tanszékek, az ún. „klinikai pótosztályok” elhelyezésével. Határoztak a belső klinikai telepen még idegen kézben lévő telkek kisajátításáról, ahová a II. sz. Sebészeti Klinikát szánták, illetve egy új épület emeléséről a Pál utcával szembeni oldalon, ahová a Pasteur Intézetet és a kórélettant helyeznék el.¹¹ A tervezett második klinikai telepet ekkor még a meglévővel szemben fekvő

10 Az utazás teljes költsége 500 forint volt, amit rendszerint a VKM állt, és ami bőven megtérült nemcsak ekkor, más esetekben is.

11 Ez az épület lett végül a Szemklinika otthona 1908-ban.

dohánygyári telekre képzelték el, ami összesen 6 hold területet jelentett az Üllői úttól egészen a Soroksári (ma Ráday) utcáig terjedően. Itt helyezték volna el a „klinikai pótosztályokat” pavilonos rendszerben, összesen 700 ágy kapacitással. Ennek teljes költsége a telek kisajátításokkal együtt kb. 5 millió forintra rúgott volna. A költségek láttán Tauffer Vilmos ellenjavaslatot tett a fűvészkert igénybevételét ajánlva, mint lényegesen olcsóbb és alkalmasabb megoldást. 28,5 holdas területe sokszorosa volt a dohánygyári teleknek, azonkívül fizetni sem kellett érte, hiszen egyetemi tulajdonban volt. Ez a változat győzött. 1911-ig a fűvészkertnek mintegy 70%-a került át az Orvoskarhoz, így a VKM már 1906 elején elhatározta, hogy máshová telepíti a fűvészkertet. Ez a terv azonban nem valósult meg.

Itt kell megemlítsük a Stefánia Szegény Gyermekórháznak a Gólya (ma Bókai) utcában 1883-ban emelt épületeit, mely a gyermekgyógyászati oktatás bázisa volt, noha ekkor még nem tartozott az egyetem tulajdonához. Az itteni munkálatok is az egyetemi építkezéseknél sokat szereplő Kolbenheyer Ferenc és Kauser József tervei szerint zajlottak.

A millenniumra a belső telep nagy része már készen állt, a harmadik tömbben álló törvényszéki orvostani épület mögött 1896 júniusában elkezdték az anatómiai épület alapozását,¹² a fűvészkertben pedig 1896-ra megjelent az első kis pavilon, amit a II. sz. Szülészeti és Nőgyógyászati Klinika elkülönítőjének szántak. A költségek addigra 3.781.214 forintra és 3 krajcárra rúgtak, amiből 1.095.746,13 forintot tett ki a telekvásárlás és 2.685.468,90 forintot maga az építkezés.

A fejlesztés második szakasza

Elismerjük, kissé erőltetett szakaszokra bontani e nagyszabású fejlesztési programot, ráadásul a millennium nem is jelent éles korszakhatárt. Annyi mégis megállapítható, hogy az addig eltelt 23 év alatt 10 épület terve valósult meg, a millennium utáni 15 évben 14 épületé, további 3 a „korszakhatár” idején épült. A program tehát érezhetően felgyorsult, a súlypont ekkor már a külső telepre esett. A Vallás- és Közoktatásügyi Minisztériumban az elhunyt Markusovszky helyét és szerepét már Tóth Lajos államtitkár töltötte be, aki elődje szellemében és lelkesedésével dolgozott tovább a budapesti orvoskar kiépítésén. Emléküket az egyetem ma is őrzi, Markusovszky szobra a belső, Tóth Lajosé a külső klinikai telepen áll.

12 A belső telepen 1878-ban elkészült anatómiai épületről hamarosan kiderült, hogy nem képes befogadni mindkét anatómiai intézetet, illetve az egyre növekvő létszámú hallgatókat. Így született meg a gondolat, hogy az anatómiaoktatást új épületbe telepítik a Tüzoltó utcai területen, addigi épületét pedig a jellegében közelálló pathológiai intézet kapja meg.

Ez utóbbi kiépítésében a sort a már említett szülészeti elkülönítő pavilon nyitotta, majd 1898-ra elkészült a Tauffer Vilmos professzor elképzelt, 130 beteg befogadására alkalmas II. sz. Szülészeti és Nőgyógyászati Klinika méltóságos épülete Kauser József tervei nyomán. Ezt sajnos az 1960-as években elbontották, hogy helyébe egy jellegtelen kockaépítményt illesszenek, a Kádár-kor ízlése szerint. Közben befejeződtek az új anatómiai épület munkálatai, így 1898-ban megtörténhetett a régen várt áttelepülés a minden tekintetben modern, új otthonba. A tervezés előtti nyugati tanulmányút itt sem maradhatott el, noha Miháلكovics Géza előtte is sokat forgolódott külföldi intézetekben, ahová ezúttal az építész is magával vitte. A hallgatókat 200 fős előadóban tudták fogadni, a berendezéshez hideg-meleg folyóvízhálózat, a szagokat gyorsan eltávolító elmés szellőztetőrendszer, valamint 25 tűzcsap tartozott. Ez utóbbira a tetemek tartósításához használt, nagy mennyiségben tárolt alkohol és benzin miatt volt szükség.

Réczey Imre, a II. sz. Sebészeti Klinika professzora már 1892-ben memorandumban fordult gr. Csáky Albin kultuszminiszterhez, de klinikája végleges elhelyezése csak 1894-ben vált időszerűvé. Az addig a Szent Rókus Kórházban működő tanszék további léte akkor vált bizonytalanná, amikor a város úgy döntött, hogy a kórházat kitelepíti a város szélére, a Szent Rókus épületét pedig lebontja. Végül is a terv kútba esett, de az egyetem akkor már eldöntötte a tanszék „kimenekítését”. Az új székhely felépítéséről a VKM 1897. március 17-én hozott rendeletet az ugyancsak az építkezésről szóló 1897. évi XXV. törvény alapján. Az építész ugyanaz a Kiss István műegyetemi magántanár volt, aki a szomszédos női klinikát tervezte, így a sebészet annak szinte ikerpárja lett. 1898. február 1-jén az állam megvásárolta az egyetemnek a Baross utca 23–31. sz. alatti öt telket kb. 760 m² terjedelemben és átadott néhány szomszédos, már korábról állami kézben lévő is az építkezéshez. December 25-én a VKM rendeletben fogadta el a részletes építési tervet és költségvetést. Eszerint az építkezésre 396.729 forint 12 krajcárt, a szintkiegyenlítést is magában foglaló tereprendezésre 18.673 forint 53 krajcárt, a belső berendezésre 134.597 forint és 35 krajcárt, összesen 550 ezer forintot szántak. Ezen felül orvosi és tudományos műszerek és felszerelés beszerzésére 60 ezer forintot bocsátottak Réczey rendelkezésére. A kivitelezési munkálatok 1899. július 11-én indultak meg, de itt is jelentkeztek ugyanazok a talajvízproblémák, mint a női klinikánál, mivel az alapozásnál a Duna mederszintje alá kellett menni. A talajvíz miatt az alapozás novemberig elhúzódott, és az 1.100.000 koronás előirányzatot további 50.332,76 koronával kellett megtoldani.¹³ A téli leállás után 1900. március 19-én indulhatott meg újra a munka. A

¹³ 1892. augusztus 2-án az ország valutát váltott, a forint helyett aranyalapú koronát vezettek be fizetőeszközként. Az átváltási arány 1:2 a forint javára.

csúszás miatt az építésvezetést ellátó Schoditsch Lajos, a Budapesti Építőipari Főiskola tanára elképesztő ütemet diktált. Június 23-ára tető alatt állt az épület, 1901 októberére pedig minden elkészült, vagyis a kényszerű csúszást sikerült behozni. Mindezt úgy, hogy az eredeti költségelőirányzatot nem lépték túl, a pótköltségvetést fel sem használták. A végleges elszámolásnál a tényleges költségek 918.366 korona 44 krajcárt tettek ki, amely a felszerelésre szánt 120 ezer koronával együtt sem érte el az eredetileg tervezett 1.100.000 koronát (550 ezer forint). Ugyanakkor minőségi engedményeket sem tettek. 1901. november 4-én megnyílt az ambulancia, 18-án pedig fogadták az első fekvőbetegeket. Réczey Imre 1902. január 23-án tartotta meg első előadását az új klinikán.

A klinika felépítésekor ritkaságszámba ment Magyarországon és modellként szolgált a többi budapesti kórház tervezésénél. Külföldről is csodájára jártak. Már a tervezéskor mindent a tisztaság, a sterilitás és higiénia szempontjainak vetettek alá. A jobb tisztíthatóság kedvéért a burkolatok kiképzésénél kerülték a síkok találkozását, helyettük íveket alkalmaztak. Ugyanez okból elvetettek mindenfajta ornamentikát. A nyílászárókon, kilincseken, zárokon, zsanérokon és világítótesteken sima, egyszerű formák jelentek meg. Minden betegszobához fürdő és WC tartozott. Külön ejtő rendszert építettek be a használt kötszer számára, mely egyenesen a kazánházba vezetett, ahol a fertőző anyagot azonnal elégették. A csapokból steril hideg-meleg folyóvíz jött. Az egész épületet komplex szellőztetőrendszer hálózta be, mely a betegszobákban óránként háromszori légcserére volt képes. Az alagsorban a keringetett levegőt szükség szerint melegíteni vagy hűteni tudták, a páratartalom növelésére mesterséges esőztető is volt ugyanott. A korszerű elektromos világítás mellett biztonsági okokból gázvilágítás is működtethető volt.

1904. január 1-jén kapta meg az egyetem a Rákos (ma Hógyes Endre) utca 7–9. sz. alatti épületet, ahol a Pasteur Intézet és 100 ágyas kórháza mellett helyet kapott az Általános Kísérleti és Kórtani Intézet és a Bakteriológiai Intézet is.

A fejlesztési program a végén gyorsult fel igazán. 1908-ra készült el a belső telep utolsó darabja, az I. sz. Szemészeti klinika Mária utcai otthona, Korb Flóris és Giergl Kálmán közös munkája.¹⁴ Pontosan két év alatt, 1908. novemberre épült fel a száz ágyas, majd 4000 m² alapterületű Elmekórtani Klinika Moravcsik Ernő Emil professzor elképzelései, valamint Korb és Giergl tervei alapján. A klinika összköltsége 1.172.221 korona volt. 1908 nyarán kezdődött meg a külső telep Szigony utcai oldalán a II. sz. Szemészeti klinika építése.¹⁵ Az

14 A fejlesztésnek ebben a szakaszában a legtöbb épületet ők tervezték. Korb számos szép épülethez adta még nevét és szaktudását, így pl. a budapesti New York palotához. A két háború között a szegedi egyetem kiépítésében is komoly szerepet játszott.

15 Az épület az 1930-as években lett az Orr- és Gégegyógyászati Klinika otthona.

építkezés akkori áron 541.348, a berendezés 121.359 koronába került. A tudományos felszerelésre külön 52 ezer koronát fordítottak. Ezzel nagyjából párhuzamosan épült a telek átellenes, Ludoviceum (ma Korányi Sándor) utcai oldalán a II. sz. Belklinika, mely a II. sz. Szemészetnek szinte ikerépülete. Mindkettő 1910-re fejeződött be. Ugyanekkor lett kész az Urológiai Klinika mai épülete is, a telep fűvészkerti oldalán.

1909-re készült el a külső telepen az I. sz. Sebészet új, a korábbinál jóval tágasabb épülete, ugyancsak Korb és Giergl tervei szerint. Az épület újdonsága volt a tetőteraszok kiképzése, melyeket az uralkodó szélirány figyelembevételével alakítottak ki. Ide vitték fel levegőztetni a járóképtelen betegeket. A kiköltöző sebészet helyét a Bőrklinika foglalta el az Üllői út 26-ban. 1909. február 14-én nyitották meg a Stomatológiai Klinika épületét a Mária utcában, mely a Pál utcai fiúk nevezetes grundjával szemben létesült. Ahhoz képest, hogy az új klinikaépületről 1906-ban született döntés, ez a beruházás igen gyorsan megvalósult. Az építkezés az 1907/08-as tanévben indult meg Kauser József tervei szerint. A célra a VKM 290 ezer koronás hitelkeretet biztosított. A berendezés költségei 105.319 koronát tettek ki. A teljes program a külső telepen zárult le, a Központi Mosoda 1911-es felépítésével.

A 39 év alatt megvalósított program 25 millió korona (12,5 millió forint) összköltséggel járt, eredményeként pedig egy minden tekintetben a kor színvonalán álló, jól kiépített orvosképző intézmény jött létre, mely kiállta az összehasonlítást nyugat-európai társaival. Külön szerencsés volt, hogy a program lezárására még a világháborút megelőzően került sor, hiszen 1914 után erre aligha lett volna elegendő forrás. A budapesti Orvoskar tehát ezzel lényegében készen állt. Ez az egyik magyarázata annak, hogy a két háború közötti időszak felsőoktatás-politikájában a budapesti egyetem háttérbe szorult az embrionális állapotú három vidéki egyetem mögött, ráadásul utóbbiak kiépítését a monarchiabeli időkhöz képest sokkal szerényebb anyagi lehetőségek között kellett megoldani.